

R.M.Muradova
Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti
roya.muradova607@gmail.com

MÜASİR DÖVRDƏ İBTİDAI SINIFLƏRDƏ MÜƏLLİMİN TƏRBIYƏVİ FƏALİYYƏTİNİN MÖVCUD VƏZİYYƏTİ

Xülasə

Məqalədə ibtidai sinif müəllimlərinin tərbiyəvi fəaliyyətə hazırlanması, müasir dövrdə ibtidai siniflərdə müəllimin tərbiyəvi fəaliyyətinin mövcud vəziyyəti, məzmunu, onlara verilən tələblərin tədqiqatının mühüm əhəmiyyətindən bəhs olunmuşdur.

İbtidai sinif müəlliminin rolu, mövqeyi, gələcək nəsillər üçün əhəmiyyəti, mahiyyəti böyükdür. Həmçinin mövzunun təhlili aparılaraq vacib nəticələr əldə olunmuşdur.

ТЕКУЩАЯ СИТУАЦИЯ ВОСПИТАТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УЧИТЕЛЯ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ В СОВРЕМЕННОЕ ВРЕМЯ

Резюме

Подготовка учителей начальных классов к воспитательной деятельности, современное положение, содержание воспитательной деятельности учителя начальных классов в современное время, исследование предъявляемых к ним требований имеют большое значение.

Роль, положение, значение и сущность учителя начальных классов для будущих поколений велики. Также была проанализирована тема и получены важные результаты.

THE CURRENT SITUATION OF THE TEACHER'S EDUCATIONAL ACTIVITY IN PRIMARY CLASSES IN MODERN TIMES

Summary

The article, the preparation of primary school teachers for educational activity, the current state of the teacher's educational activity in primary schools in modern times, its content, and the importance of researching the requirements given to them were discussed.

The role, position, importance and essence of the primary school teacher for future generations are great. Important results were also obtained by analyzing the topic.

Açar sözlər: təhsil, təlim, ibtidai sinif, tərbiyəvi fəaliyyət, pedaqoji ustalıq, bilik, bacarıq

Ключевые слова: *воспитание, обучение, начальный класс, учебная деятельность, педагогическое мастерство, знание, умение*

Key words: *education, training, primary class, educational activity, pedagogical mastery, knowledge, skill*

İbtidai sinif müəllimlərinin tərbiyəvi fəaliyyətə hazırlanmasının vacibliyi, əhəmiyyəti və bu istiqamətdə atılan addımlar vacib məsələlərdəndir. Təlimin müvəffəqiyyətli olması, tərbiyəedici, öyrədici təşkili müəllim şəxsiyyətindən, onun bilik, bacarıq və qabiliyyətindən, pedaqoji ustalığından irəli gəlir.

Belə ki, təlim prosesində müəllim şəxsiyyətinin rolu, onun haqqında deyilən fikirlər əhəmiyyətlidir. Müəllim təhsilin aparıcı qüvvəsi, gələcək nəsilin düşüncəsini formalaşdıran, savadlı, düşüncəli və dünyagörüşlü şəxsiyyət yetişdirən bir şəxsiyyətdir. Ali təhsil müəssisələrində gənc ibtidai sinif müəllimlərinin pedaqoji prosesə hazırlığıdır. (5,s.12)

İbtidai sinif müəlliminin şagirdlərin inkişafındakı rolunun əhəmiyyəti, onların bilik, bacarıq və qabiliyyətlərə yiyələnməsi, gələcək nəslin təhsilinin bünövrəsinin qoyulmasında rolu çox mühüm və əhəmiyyətlidir. İbtidai sinif müəllimlərinin tərbiyəvi-pedaqoji prosesə hazırlanmasının əsasında duran, imkan yaradan pedaqoji-psixoloji şəraiti müəyyən etməkdən ibarətdir.

İbtidai sinif müəllimi dərslərin əsas funksiyaları hesab edilən təhsilverici, tərbiyəedici və inkişafetdirici funksiyaların hər zaman düzgün həyata keçirilməsini və bu sahədə müsbət nəticələrin əldə edilməsini təmin etməli, bunun üçün isə ən vacib, əhəmiyyətli, mühüm mahiyyət daşıyan, münasib və məqsədəuyğun pedaqoji şərait yaratmağı, şagirdlər üçün səmərəli yolları tapmağı və eyni zamanda həyata keçirməyi bacarmalıdır. Müəllim ilk növbədə yüksək səviyyədə ixtisas biliyinə malik olmalı və bu bilikləri hər zaman təkmilləşdirməlidir.

İbtidai sinif müəllimlərinin pedaqoji-tərbiyəvi fəaliyyətə hazırlanmasının əhəmiyyəti, təhsil müəssisələrində onların hazırlığında atılan addımlar, dərslərin fəaliyyəti, müasir dövrdə ibtidai siniflərdə müəllimin tərbiyəvi fəaliyyətinin mövcud vəziyyəti, ibtidai siniflərdə müəllimin tərbiyəvi fəaliyyətinin məzmununa verilən tələblər, ibtidai sinif müəllimlərinin tərbiyəvi fəaliyyətinin strukturu və digər məsələlər öz əksini tapmışdır.

İbtidai sinif müəllimi şagirdlərin biliklərinin təməli hesab edilir. Gələcək ibtidai sinif müəllimlərinin kiçikyaşlı məktəblilərin tərbiyəsi işinə hazırlanması prosesində çox məsuliyyətə malik olmalıdır. Sinif rəhbəri məktəbdən, sinif sistemindən, onun hüquq və vəzifələrindən, müəllim əməyini şərtləndirən maddi, mənəvi və normativ hallardan kənar qala bilməz. Müasir dövrdə təhsilin inkişaf etdiyi bir zamanda bilikli, bacarıqlı və qabiliyyətli müəllimlərə çox ehtiyac var.

Şagirdlərin gələcəkdə nə dərəcədə biliklərə yiyələnməsi müəllimin biliyi, savadı və dünyagörüşündən çox asılıdır. Savadlı, bilikli müəllimin şagirdləri də savadlı olar. Bunun üçün o, şagirdlərdə müxtəlif fənlərə dair maraq oyatmalı, bu maraq sayəsində onların biliyinin və dünyagörüşünün artmasını təmin etməlidir.

Məlumdur ki, müəllim şagirdlərə yalnız fənləri tədris etmir, həmçinin onların tərbiyəsi ilə də məşğul olur. Tərbiyə olduqca geniş anlayışdır. Şagirdlərin əxlaq, estetik, hüquq, ekoloji və s. tərbiyəsinə yiyələnməsi müəllimin gördüyü işlərlə və tədbirlərlə meydana gəlir.

Belə ki, şagirdlərin tərbiyəsi, təlimi və inkişafı kompleks təsirlərlə həyata keçirilməlidir. Müəllim tez-tez şagirdlərə tövsiyələr verməli, onların əxlaqi cəhətdən saf, təmiz tərbiyələnməsi üçün əlindən gələni etməlidir. Tərbiyə prosesində müəllimin şəxsi nümunəsi daha çox rol oynamaqdadır. (1, səh.148)

Belə ki, müəllim sözlə əməlin vəhdəti prinsipinə əməl etməlidir. Belə olmasa həyata keçirdiyi tərbiyəvi işlərin heç bir fayda və səmərəsi olmayacaqdır. Müəllim hər bir şagirdə şəxsiyyət kimi yanaşmalıdır. Həm də təhsil, təlim və tərbiyədə onların yaş və fərdi xüsusiyyətlərini, anlama səviyyəsini, psixoloji durumunu və digər vəziyyətləri mütləq nəzərə almalıdır. Bu şagirdlərin hərtərəfli inkişaf etdirilməsi üçün əhəmiyyətli amillərdəndir. Beləliklə, ibtidai sinif müəllimi öz peşəsini sevməli, humanist olmalı, digərlərindən elmi, biliyi, əxlaqı ilə çox fərqlənməlidir. Bu halda o, şagirdləri tərəfindən hər zaman hörmət, sevgi görəcək, onlar üçün sözün əsl mənasında yaxşı nümunə olacaq və şagirdlərin uğurlu gələcəyi üçün əvəzedilməz rol oynayacaqdır. İbtidai sinif şagirdlərinin şəxsiyyətyönümlü inkişaf etdirilməsi prosesində müəllimin şəxsi nümunəsinin rolu və əhəmiyyəti danılmazdır.

Təhsili həyata keçirən, təlim prosesini formalaşdıran cəmiyyət üçün hərtərəfli inkişaf etmiş şəxsiyyətlər formalaşdırmaq, yetişdirmək müəllimin üzərinə düşən ən məsul və şərəfli bir vəzifədir.

Təlim və tədris mürəkkəb bir prosesdir. Uşaq yaşlarından, ibtidai siniflərdən başlayaraq şagirdlərə biliklər verməklə yanaşı, onlarda müəyyən keyfiyyət, bacarıq və dəyərlərin formalaşmasına, təlimin tərbiyəedici xüsusiyyət və xarakterinə diqqət etmək vacibdir. Hər bir müəllimin qarşısında aktual məsələlər durur ki, onlardan biri dərsin tərbiyəvi əhəmiyyətini təmin edən mənəvi zənginliyə, düşüncəyə, əxlaqi keyfiyyətlərə, kamilliyə və dünyagörüşünə malik olan insanlar yetişdirməkdir. Bu keyfiyyətləri şagirdlərə aşılamağın və onlarda formalaşdırmağın ən rahat və səmərəli yolu müəllimin şəxsi nümunəsidir. Bunun üçün ibtidai sinif müəlliminin şəxsiyyətini xarakterizə edən ən mühüm keyfiyyətlər onun şəxsi nüfuzu, insani keyfiyyətləri, mənəvi zənginliyi, hörmət qazanması və bir pedaqoq kimi uşaqlarla işləmək bacarığına

malik olmasıdır. Bu keyfiyyətlər təlim və tədris prosesində şagirdlərə əxlaqi keyfiyyətlərin aşılması üçün vacib olan vasitələrdir. (6,s.120)

Bununla yanaşı, digər əsas keyfiyyətlərin, dərin bilikliliyin, mehriban qayğıkeş münasibətin, hər şeyi bilən, bacaran əvəzsiz qabiliyyətliliyi ilə həmişə insanlar arasında hörmət edilən və öz şagirdinin xəyalında əbədi yaşayan müəllim, həmişə ən nüfuzlu şəxsiyyət sayılmışdır.

Problemin mahiyyətini geniş şəkildə aydınlaşdırmağa, hər şeydən əvvəl, dünya elmində onun sistemini ciddi şəkildə öyrənməyə ehtiyac yaranır. Son illərdə təhsildə, o cümlədən ibtidai siniflərin proqramında, məzmununda böyük dəyişikliklər aparılır.

Aparılan işlərin düzgün istiqamətləndirilməsi üçün bir çox yeni sənədlər toplusu işlənir. İşlərin məqsədi işlənir və bu istiqamətdə mühüm işlər həyata keçirilir.

Müasir təhsil sistemə uyğun gələn yeniliklər aparmaq və təkmilləşməni tətbiq edən əsas amil respublikamızda aparılan təhsil islahatlarının pedaqoji innovasiyalara geniş yol açmasıdır.

Bu səbəbdən günümüzün ən mühüm vəzifələrindən biri müəllimlərin peşəkarlıq səviyyəsinin artırılması, müəllimlərin daima öz üzərində işləmələri, işinə daha məsuliyyətli yanaşması üçün bir çox addımlar atılır. Bu baxımdan dissertasiya işinin məzmunu və məqsədi mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

Müəllimin fəaliyyəti həmişə əhəmiyyət daşıyır. Mövzu pedaqoqlar və gənc müəllimlər üçün əhəmiyyətlidir. Onlar bu sənət sahiblərindən öyrənməklə yanaşı, müəllim əməyinə verilən qiymətdən qürurlanırlar.

Təhsildə, ibtidai siniflərdə müasir inkişaf yolları, onun metod və formaların tətbiq edilməsində, elmi tədqiqatlarda, habelə tədris prosesində və s. istifadə oluna bilər.

Nəticə olaraq göstəririk ki, müəllimlik peşəsinə yiyələnmək özünüzlüyündə həyatdır, həyatda özünə mövqe qazanmaqdır. Cəmiyyətin inkişafında müəllimlik peşəsi əsasdır. Həyata şüurlu münasibət göstərməkdir. Müəllim üçün onun sənəti əzizdir. Müəllim sənətini sevərək yaşadır, inkişaf etdirir. Yüksək ad alırlar. Akademik, professor, dosent, əməkdar müəllim, əməkdar elm xadimi və s. adlara yüksəlirlər. Müəllim şagirdləri, tələbələri üçün qəlblərini qoyurlar. Azərbaycan xalqına işıq saçırlar. Minlərlə insana sağlam həyat verirlər.

NƏTİCƏ

Gənc nəslin, şagirdlərinin yolunda şam kimi əridən, gecə-gündüz çalışan, əməyinin, zəhmətinin bəhrəsini şagirdlərinin uğurları ilə görənlər insan məhz Müəllimdir. İbtidai sinif müəllimləri kiçikyaşlı uşaqların təhsil, tərbiyəsinin bünövrəsini, təməlini qoyan insanlardır. Cəmiyyətin, bəşəriyyətin inkişafında müəllimlik peşəsi mühüm rol oynayır. Müəllim insanlara həyata

şüurlu münasibət şəkildə yanaşmağı öyrədir. Müəllimlər sənətini sevərək yaşadır, inkişaf etdirir və hər zaman bu yolda can qoyurlar.

İbtidai sinif müəllimlərinin tərbiyəvi fəaliyyətə hazırlanması prosesi çox mühüm prosesdir. İbtidai sinif müəllimləri pedaqoji prosesin əsası olan dərsi təşkil etməklə şagirdlərin inkişafında həlledici, əhəmiyyət və vacib rol oynayır. Şagirdlər müəyyən bilik, bacarıq və vərdislərə yiyələnməklə yanaşı, onlarda təfəkkür inkişaf etdirilir. Bu prosesin təməlini və əsasını ibtidai sinif müəllimi həyata keçirir.

Yüksək səriştəyə və peşəkarlığa malik olan müəllimlər şagirdlərə proqram mövzusunu mənimsətməklə kifayətlənməyərək, onlara öyrənməyin yollarını öyrətməyə, müəyyən situasiyaları həll etmək üçün onları axtarısa, yollar tapmağa, problemi həll etmək səriştəsinə yiyələnməyə istiqamətləndirirlər. İbtidai sinif müəlliminin təlim-təhsil fəaliyyəti onun başlıca vəzifəsinin, yəni təhsilverici vəzifəsinin reallaşdırılmasından ibarətdir. Bu fəaliyyət gənc nəslin bəşəriyyətin min illər boyu toplamış olduğu maddi və mənəvi dəyərlərə yiyələnməsi məqsədilə təşkil edilən xüsusi fəaliyyət və idrak prosesidir.

Təlim, tərbiyə və təhsil müəllimin məqsədyönlü rəhbərliyi altında şagirdlərin sistemləşdirilmiş biliklərə, bacarıq və vərdislərə yiyələnmələri, bu zaman onların tərbiyə olunmaları və psixoloji cəhətdən inkişaf etmələri, təkmilləşmələri prosesidir.

İbtidai sinif müəllimlərinin hazırlığında və peşəkar fəaliyyətində diqqət edilən əsas məsələlərdən biri də təhsil sistemində önəmli yerlərdən birini tutan bu problemin olmasıdır. Pedaqoji fəaliyyətin səmərəliliyini, eyni zamanda, şəxsiyyətyönümlülüyünü və nəticəyönümlülüyünü təmin edən əsas amillərdən biri də bu keyfiyyətlərin tərbiyə olunmasıdır. Müəllim peşəsini daha nüfuzlu, müəllim əməyini daha məzmunlu və daha səmərəli edən əsas amil müəllimin peşəkar olması və səriştəliliyidir. Biliklər, bacarıqlar və vərdislər təlimin əsasını təşkil edir. Biliklər obyektiv gerçəkliyin faktlar, anlayışlar və qanunlar formasında insan tərəfindən əks olunmasıdır. Pedaqoji ustalığın mühüm elementlərindən biri yüksək pedaqoji texnikaya malik olmaqdır. Pedaqoji texnika təcrübədə pedaqoji əməkdaşlıq metodlarını səmərəli tətbiq etmək üçün lazım olan biliklər, bacarıqlar və vərdislər kompleksidir.

Mən belə bir nəticəyə gəldim ki, ibtidai sinif müəlliminin pedaqoji fəaliyyətdə yaradıcılığı onun xüsusi pedaqoji qabiliyyətlərə malik olmasını tələb edir. Düzgün qurulan təlim prosesi şagirdlərin potensial imkanlarından maksimum istifadə etmək işinə xidmət edir, onların fəaliyyətini stimullaşdırır, təşkil və tənzim edir, bununla da uşaqların inkişafına səmərəli şəkildə təsir edir. Təlim prosesi şagirdlərin dünyagörüşünün inkişafı probleminə istiqamətlənir. Təlim prosesində təhsil, tərbiyə və inkişaf vəzifələri daxili vəhdətdə yerinə

yetirilir. Belə ki, təlim prosesi təhsilalma, tərbiyə və inkişaf proseslərinin daxili əlaqəsində mövcuddur, yəni təlim prosesi bu əlaqədə həyata keçirilir.

Hal-hazırda təhsil sisteminin məzmununu dərinləşdirərək dünyada baş verən pedaqoji yenilikləri öyrənmək, onlardan istifadə etmək və yeni-yeni ideyalar kəşf etmək təhsilimizin qarşısında duran ən gündəmdə olan problemlərdən biridir. Təhsil fəaliyyətində pedaqoji yeniliklərin öyrənilməsi, eyni zamanda, yaradıcı müəllimlərin köməkliyi ilə yeniliklər yaratmaqla onların tətbiqi müəllimlərin peşəkarlıq səviyyəsinin artması, müasirləşməsi mühüm əhəmiyyətə malikdir. İbtidai sinif müəllimlərinin pedaqoji-tərbiyəvi fəaliyyətə hazırlanması çox mühüm, vacib, əhəmiyyətli və mürəkkəb bir prosesdir.

Ədəbiyyat

1. Abbasov A.N., Əlizadə H.Ə. *Pedaqogika*. Bakı: *Renessans*, 2000, 202s.
2. Abbasov A. *Pedaqogika*. Bakı, 2013.
3. Həsənov A.Ə., Ağayev Ə.Ə. *Pedaqogika*. Bakı, *Nasir*, 2007, 496 s. 11-28 səh.
4. Kazımov N.M., *Tətbiqi pedaqogika - İbtidai təhsilin pedaqogikası və metodikası ixtisası üzrə dərslük*, Bakı: 2010, 328 s.
5. Kərimov Y.Ş. *Sinif müəllimi hazırlığının məzmunununun təkmilləşdirilməsi istiqamətləri*. “Ümumtəhsil məktəblərinin aktual problemləri” mövzusunda elmi-praktik konfransın tezisləri, Bakı: 1996, s.26.
6. Müəllimin pedaqoji qabiliyyətləri, <https://aztehsil.com/news/6795-muellimin-pedaqoji-qabiliyyatlari.html>.
7. Rəhimov A.N. *Ana dilinin tədrisi metodikası (ibtidai siniflərdə)*. Bakı, *Nurlan*, 2003, 503 s.